

Vorbereidend lees- en rekenonderwijs in relatie tot het werken met groepsplannen

IB-netwerkbijeenkomsten

16-17-18 januari 2012

Yvonne Leenders

De onderwerpen

- Voorbereidend lees- en rekeonderwijs in kleutergroepen ...
Over het WAT en het HOE.
- De vertaalslag naar het werken met groepsplannen in een kleutergroep.

Programma

Elementen van effectief taal/lees- en rekenonderwijs in kleutergroepen:

- Waar werk je als leidster / leerkracht naar toe?
Doelgericht aan de slag
- Taalaanbod: leeromgeving en activiteiten
- Tijd en extra tijd: differentiatie en organisatie
- Kinderen volgen
- De rol van de leidster / leerkracht

Doelgericht en planmatig werken in groep 1 en 2

Waar staan we?

Uitspraken over het kleuteronderwijs

De kleuterleerkrachten op mijn school
werken planmatig en systematisch aan
taal/lees- en rekenontwikkeling

Onze kleuterleerkrachten werken vanuit een beredeneerd, doelgericht aanbod voor de invulling van het onderwijs

Wij zijn als school tevreden over de wijze waarop we in onze kleutergroepen ontwikkeling van kinderen vastleggen en volgen.

De kleutertoetsen geven voldoende
houvast om gerichte interventies toe te
passen gericht op de taal/lees- en
rekenwiskundige ontwikkeling.

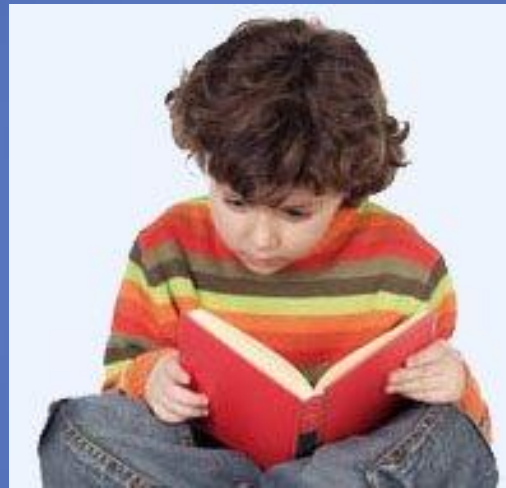
Onze kleuterleerkrachten ondervinden problemen met (de implementatie van) het werken met groepsplannen in onze kleutergroep(en).

In onze school is er ten aanzien van het volgen en vastleggen van leerlinggegevens, een goede doorgaande lijn vanuit de kleutergroepen naar groep 3 en hoger.

In het kleuteronderwijs op onze school staat
ook bij het voorbereidend taal/lees- en
rekenonderwijs het **spelend leren** centraal

Ik ga effectief om met gedragsproblemen.

Effectief taal/lees- en rekenonderwijs

Handelingsgericht werken op groepsniveau

6 elementen van effectief lees- en rekenonderwijs

1. Doelgericht werken
2. Goed aanbod
3. Tijd en extra tijd
4. Instructie
5. Differentiëren (convergent)
6. Monitoren

Kinderen hebben een natuurlijke drang
om te leren

De leerkracht speelt een cruciale rol

Kenmerken

- Voldoende veiligheid
- Ervaringsmogelijkheden ten gunste van de brede ontwikkeling
- Goede aansluiting op eigen interesses en behoeften van (jonge) kinderen
- Functionele materialen
- Veel herkennings- en ontdekkingsmogelijkheden
- Mogelijkheden voor spelen en werken op eigen niveau
- Veel toepassingsmogelijkheden van eigen kennis, ervaringen en vaardigheden

Kleuterleerprocessen, een illustratie.....

Leren van en met elkaar

Zelf.....

En komen tot een goed resultaat!

Met een helder doel voor ogen

Ter illustratie:
Voorbereidend lezen

Taal/leesontwikkeling in de kleutergroepen

- Doelen
- Taalaanbod: leeromgeving en activiteiten
- Tijd en extra tijd: differentiatie en organisatie
- Kinderen volgen
- De rol van de leerkracht

WAT en HOE in groep 1 en 2

DOELEN

Leerkrachten halen de doelen met alle leerlingen

WAT

- Mondelinge taal
- Woordenschat
- Fonemisch bewustzijn
- Letterkennis

HOE

- Tijd
- Leerlijnen en leerinhoud
- Kwaliteit aanbod
- Directe instructie
- Convergente differentiatie
- Klassenmanagement
- Leerkrachtvaardigheden

Waar werken we naartoe?

Doelen in groep 1 en 2

Doelen voor groep 1 en 2

- Tussendoelen mondelinge taal
- Tussendoelen woordenschat
- Tussendoelen beginnende geletterdheid

Bron:

De Taallijn. Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2,
Expertisecentrum Nederlands 2006

Doelen eind groep 2

- Goede mondelinge taalvaardigheid
- Goede woordenschat
- Goed ontwikkeld fonemisch bewustzijn

Concreet:

- 15 letters kennen, voor- en achternaam.
- Cito Taal voor Kleuters: 95% van de kinderen scoort C of hoger

Uitgangspunt is dat elk kind deze doelen kan halen als sprake is van voldoende tijd en goede instructie en begeleiding.

Niet afwachten, maar aanbieden

Intermezzo 1 - Doelen

Tussendoelen taalleesonderwijs in groep 1 en 2

Welke doelen komen op uw school aan bod?

- Prioriteiten?
- ‘Vergeten’ doelen?

Taalaanbod in de kleutergroep:

- Omgeving / inrichting van het lokaal
- Activiteiten

Centraal in het taalaanbod in groep 1 en 2

Aandachtsgebieden

- Mondelinge taalvaardigheid
- Geletterde ervaringen
- Klanken en letters
- Woordenschat

+ een rijke leeromgeving voor taalontwikkeling

Intermezzo 2 - Leeromgeving

Een rijke leeromgeving voor taalontwikkeling in groep 1 en 2

Hoe is op uw school de inrichting van de lokalen van groep 1 en 2?

- Sterke punten in de leeromgeving?
- Aandachtspunten?

Activiteiten rond beginnende geletterdheid

Voorbereidend lezen

- Interactief voorlezen
- Navertellen van het verhaal : verhaalbegrip
- Verhaalschema
- Een prentenboek uitspelen : verhaalbegrip + mondelinge taalontwikkeling
- Verteltafel: verhaalbegrip + mondelinge taalontwikkeling
- Leesbank
- Zelf boeken maken

Woordenschat

- Woordenweb
- Op ontdekking buiten
- Woordmuur
- Woorden voor

Klanken en letters

- Letterparaplu, varianten
- Lettermuur (van Schatkist)
- Lettertafel
- Schrijfhoek
- Invented spelling
- Labels
- Woorden met een ...
- Letters multisensorieel
- Letterspelletjes
- Taalpoppen
- Drietal:
- auditieve synthese en analyse
- Lettergroeiboek
- Letterboeken
- Computer
- Zoek de letter ...

Klanken en letters

- Klankkastje
- Spreekbeeld
- Rijmen - visuele ondersteuning
- Klik-klakboekje

Mondelinge taal

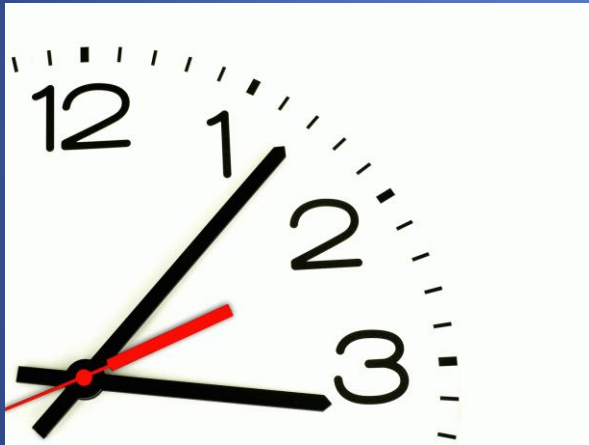
- Over boek vertellen
- Verteltafel
- Praten over observaties
- iets vertellen over jezelf
- Hoeken
- Voelmand
- Nieuwsbord

Intermezzo 3 - Taalactiviteiten

Activiteiten taalleesonderwijs in groep 1 en 2

- Welke activiteiten spreken u aan?
- Welke activiteiten komen op uw school aan bod?
- Welke activiteiten komen op uw school minder aan bod?

Tijd en extra tijd: Differentiatie en organisatie

Dagritme	Beginnende geletterdheid	Mondeling taal	Woordenschat
<p>Grote kring</p> <p>dagelijks 25-30 minuten</p>	<p>3-4x per week 10-15 minuten klanken en letters</p> <p>2-3x per week: 10-15 minuten interactief voorlezen</p>	<p>2x per week 5 minuten praten in duo's tijdens grote kring</p>	<p>4-5x per week 10-15 minuten 1 à 2 woorden expliciet aanbieden en meerdere woorden herhalen</p>
<p>Kleine groep</p> <p>dagelijks 1-2x 10 minuten</p> <p>Afhankelijk van het aantal risicoleerlingen en hun behoeften</p>	<p>2-3x per week 10 minuten klanken en letters</p> <p>1-2x per week 10 minuten herhaald interactief voorlezen</p>	<p>1-2x per week 10 minuten gesprekken voeren en vertellen</p>	<p>2-3x per week 10 minuten preteaching of reteaching</p>
<p>Speelwerkles</p> <p>3 x per week een talige activiteit van ongeveer 10 minuten</p>	<p>1 x per week keuze uit zelfstandige activiteit</p>	<p>1 x per week keuze uit zelfstandige activiteit</p>	<p>1 x per week keuze uit zelfstandige activiteit</p>
<p>Buitenspel/ speellokaal</p>	<p>Kansen grijpen</p>	<p>Kansen grijpen</p>	<p>Kansen grijpen</p>

Organisatie van de groep klassenmanagement

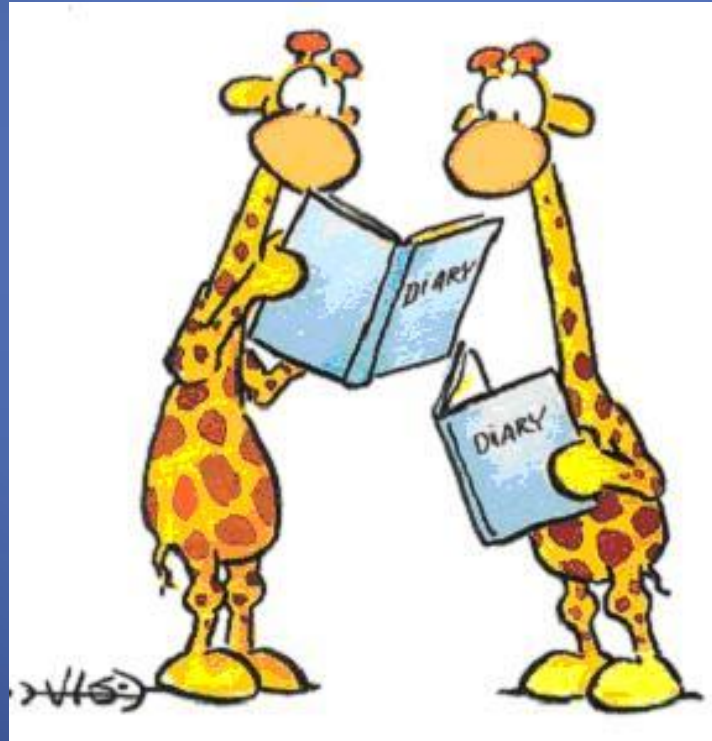
- Organisatie van de grote groep
- Organisatie van de kleine groep
- Zelfstandig werken (symbool)
- Niet-storen-afspraken

- Extra handen in de groep?

Intermezzo 4 - Tijd voor taalontwikkeling

Bespreking van het schema met
activiteiten en tijd

Kinderen volgen:
zo vroeg mogelijk stagnatie in ontwikkeling
signaleren en actie ondernemen

Monitoring in groep 1 en 2

- Goede intake
 - Kinderen volgen in groep 1 en 2
 - Goede overdracht naar groep 3
-
- Geboortegewicht
 - Dyslexie in de familie
 - Ontwikkeling van de mondelinge taal tot 4 jaar
 - Medische voorgeschiedenis in relatie met taalontwikkeling
 - Taligheid van de thuissituatie

Kinderen volgen in groep 1 en 2

- Toetsen met genormeerde landelijke toetsen:
 - Cito Taal voor Kleuters + Screeningsinstrument
Beginnende Geletterdheid
 - Toetspakket Beginnende geletterdheid
- Observeren: bv.
 - Combilist (Expertisecentrum Nederlands)
 - Signaleringslijst voor kleuters (Protocol Groep 1 en 2)
- Praten
 - met kinderen
 - met ouders

Cito toetsen

Taal voor kleuters

januari + juni

Groep 1:

- Passieve woordenschat
- Kritisch luisteren

Groep 2: idem +

- Klank en rijm
- Eerste en laatste woord
- Auditieve synthese
- Schriftoriëntatie

Screeningsinstrument

beginnende geletterdheid

okt/nov + feb/mrt groep 2:

- Rijm
- Beginfoneem
- Synthese
- Deletie
- Receptieve letterkennis

Toetspakket Beginnende Geletterdheid

Groep 1 (april/mei)

- Rijmen
- Woordenschat

Groep 2 (oktober + april/mei)

- Woordenschat (okt. + mei)
- Letterkennis (okt. + mei)
- Analyse (okt. + mei)
- Synthese (okt. + mei)
- Benoemsnelheid (april)

Voorlopers en voorspellers

1. fonologisch bewustzijn in de vorm van fonemische analyse en synthese → zijn voorlopers en voorspellers van het spellend lezen.
2. benoemsnelheid van cijfers en letters → is een goede voorspeller voor nauwkeurige en snelle woordherkenning.

Wie zijn de risicoleerlingen bij de start van groep 3?

- Kinderen die laag scoren op fonemisch bewustzijn (auditieve synthese / analyse mkm-woorden)
- Kinderen die weinig letters kennen (≤ 15 letters)
- Kinderen die een jaar extra in groep 1 of 2 hebben gezeten
- Kinderen die veel extra ondersteuning hebben gehad
- Kinderen die niet geïnteresseerd zijn in talige activiteiten

Wie zijn de risicoleerlingen in groep 1 en 2 op het gebied van taalontwikkeling?

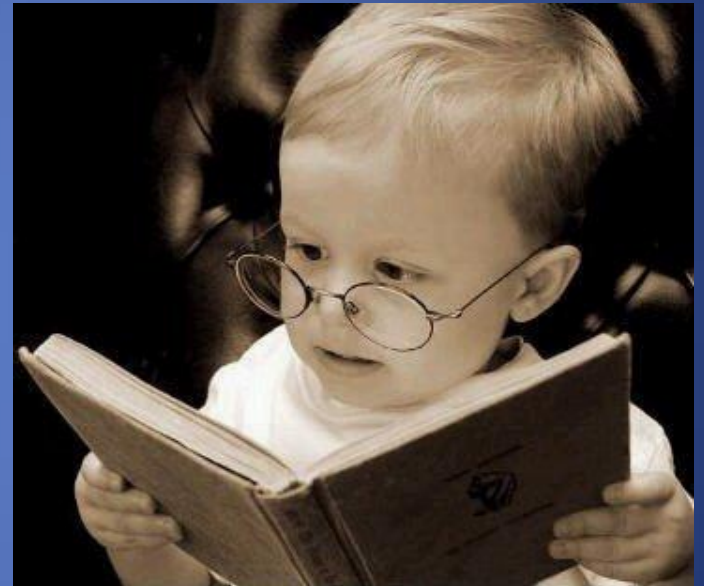
- Leerlingen met geringe mondelinge taalvaardigheid / spraaktaalproblemen
- Leerlingen die geen belangstelling hebben voor taalspelletjes en letters
- Tweektaligen: verschillen in klank - betekenis

Zwakke taalontwikkeling

- Signaleren
- Niet afwachten maar actie ondernemen:
- Kleine kring met de leerkracht:
 - Mondelinge taal
 - Fonemisch bewustzijn
 - Letterkennis
 - Woordenschat
- Hoeken:
 - samen spelen, kinderen en leerkracht
- Ouders

Kleuters met goede taalontwikkeling / lezende kleuters

- Rijke talige omgeving
 - Lees- en schrijfactiviteiten
 - Stimuleren
-
- Niet met de materialen van groep 3

Intermezzo 5 - Kinderen volgen

Bespreek met elkaar het belang van de verschillende informatiebronnen over de ontwikkeling van kinderen:

- Toetsen
- Observaties
- Gesprekken

Bovenstaande onderdelen van effectieve taalontwikkeling komen worden gerealiseerd door de leerkracht:

De leerkracht doet ertoe.

De leerkracht kan het verschil maken.

Wat doet zo'n 'superjuf'?

- Zicht op de taalontwikkeling van kinderen
- Pedagogische ondersteuning en motivatie van leerlingen
- Keuze van het aanbod: omgeving en activiteiten
- Instructievaardigheden
- Interactievaardigheden
- Organisatie >> differentiatie!
- Klassenmanagement
- Planning

De leerkracht als model

Voor- koor- zelf

- Ik doe het voor
- Wij doen het samen
- Jij doet het alleen

Herhaald, hardop en ondersteunend voordoen

Effectieve instructie en vaardigheden van de leerkracht in groep 1/2

Interactie

- Ruimte scheppen/ stiltes
- Gevarieerde vragen (soms geen vragen)
- Prikkelende opmerkingen
- Ingaan op inhoud: Wat bedoelt het kind?
- Beurt beschermen
- Beurt doorspelen
- Modeling

Instructie

- Handelingen verwoorden
- Hardop denken
- Uitleggen
- Voordoen, Samen doen, Zelf doen
- Feedback

Houding

- Voorbeeldrol als lezer en schrijver

Intermezzo 5 Leerkrachtvaardigheden

Leerkrachtvaardigheden voor taalontwikkeling in groep 1 en 2

- Sterke punten?
- Aandachtspunten?

Cyclisch werken met documenten

Gegevens verzamelen	groepsoverzicht
Benoemen van de onderwijsbehoeften van leerlingen	groepsoverzicht
Clusteren van leerlingen	datamuur
Beschrijven van specifieke aanpak voor de verschillende groepen kinderen	groepsplan

Groepsoverzicht

- Geeft inzicht in de gegevens die ten grondslag liggen aan het groepsplan.
- Maakt duidelijk wat de onderwijsbehoeften van leerlingen zijn:
 - Wat kan dit kind in de komende periode bereiken?
 - Wat is ervoor nodig om dit te bereiken?
- Zorgt ervoor dat individuele bijzonderheden van leerlingen in beeld zijn en blijven.

NAMEN	TOETS	TOETS	LETTERK. + ± -	FON. BEW. + ± -	MOND. TAALVH + ± -	WS + ± -	DID.OW- BEHOEFT	OBSERV./ GESPREK	PEDAG. BEHOEFT.

Groepsplan

- Beschrijving van het onderwijsaanbod in een bepaalde periode:
 - Wat is het doel?
 - Welke inhouden/ activiteiten bied ik aan om dat doel te bereiken?
 - Wat moet ik als leerkracht doen? Welke interventies pleeg ik?
 - Hoeveel tijd besteed ik daaraan en hoe organiseer ik dat?
 - Hoe volg ik de ontwikkeling van de kinderen?
 - Hoe ga ik na of het doel aan het eind van de periode bereikt is?
- Drie subgroepen: maakt differentiatie zichtbaar
- Alle leerlingen doen mee met het groepsplan

Format groepsplan

Groep namen	Wat wil ik bereiken ?	Wat bied ik aan om dit doel te bereiken?	Wat doe ik?	Hoeveel tijd? Zelfstandig of met de leerkracht?	Hoe volg ik de ontwikkeling van de IIn?
	DOEL	INHOUD	AANPAK METHODIEK	ORGANISATIE	MONITORING
Basis					
Zwakke taal/rek. Ontwik.					
Sterke Taal/rek. Ontwik.					

*Werken met kleuters.....
Dat is een vak apart.
En dat houden we ook
zo!!!*

